

Monet kehitysmaat olivat ajautuneet jo 50-luvulla velkaongelmiin ja joutuivat järjestämään velanmaksunsa uudelleen. OPEC-maiden halvat dollarit 1970-luvulla pahensivat jo ennestään laajalle levinnyttä ongelmaa.

Kehitysmaille myönnettävien lainojen periaate

Kehitysmaille myönnetään laina, jolla ne voivat kehittää maansa taloutta ja rakentaa uutta tuotantokapasiteettiä etenkin vientiin suuntautuvaa tuotantoa varten. Viennistä saaduilla tuloilla maa pystyy ennen pitkää maksamaan velkansa pois ja näin lopputuloksena on velaton maa, jolla on aiempaa kehittyneempi tuotantokapasiteetti. Todellisuudessa näin ei kuitenkaan ole käynyt, vaan maat ovat ajautuneet yhä syvemmälle velkoihinsa, vaikka ne ovat tuottaneet hyödykkeitä vientiin niin paljon kuin ovat pystyneet.

Velkaantumisen syyt

Velkaantumisen selittää osittain kauppataseiden jatkuva alijäämäisyys. Tähän vaikuttivat paljon ennustettua pienemmät kehitysmaiden vientitulot. Kun Maailmanpankki ja IMF kannustivat kehitysmaita panostamaan vientisektoriinsa, ne tekivät sen samaan aikaan kymmenissä maissa ympäri maailmaa. Monet näistä maista tuottivat samoja tuotteita, kuten kahvia, pähkinöitä ja vastaavia ja esim. kahvin tuotannon moninkertaistaminen lyhyessä ajassa johti kahvin hinnan laskemiseen.

Suurempi syy velkaantumiseen on globaali velkarahajärjestelmä, jossa jokaisesta syntynyt euroa, dollaria, puntaa tai mitä vain rahaa, vastaa sama määrä velkaa. Kun velkaan liittyy myös korko, on maksettavaa aina enemmän kuin on rahaa liikenteessä. Jos velkoihin liittyvät korkotulot eivät palaudu kiertoön kokonaisuudessaan, jää kansantalouksien ainoaksi keinoksi välttää yhä syvemmälle velkaan joutumista, vaihtotaseen ylijäämällä, eli saada rahaa siirtymään

toisien kansantalouksien alueilta omalle alueelleen. Tämän takia jokainen valtio pyrkii aina viemään enemmän kuin tuo. Kehitysmaiden ainoa keino maksaa pois velkansa olisi viedä teollisuusmaihin enemmän kuin ne tuovat teollisuusmaista. Tällöin rahaa siirtyisi teollisuusmaista kehitysmaihin ja kehitysmaat voisivat käyttää rahan velkansa maksamiseen. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Sen sijaan rikkaat teollisuusmaat suojelevat omia vaihtotaseitaan, vievät mahdollisimman paljon tuotteitaan kehitysmaihin ja suojaavat omia markkinoitaan kehitysmaiden tuotteilta. Lisäksi ne pitävät huolen siitä, että kehitysmaille ”lainatut” rahat päätyvät pikimmiten takaisin teollisuusmaiden omiin kansantalouksiin. Lopputuloksena on, ettei kehitysmaiden kansantalouksissa yksikertaisesti ole olemassakaan velkojen maksuun vaadittavaa rahamäärää.

Teollisuusmaat eivät todellisuudessa edes lainaa rahojaan kehitysmaille. Sen sijaan IMF:lle annettiin vuonna

1979 ns. special drawing rights. IMF voi myöntää näitä SDR-lainoja minkä hyvänsä valuutan muodossa ja vaikka jäsenvaltiot maksavat rahoitusosuuksiaan ja vaikka IMF kantaa nimeä ”valuuttarahasto”, se kuitenkin toimii samoin kuin liikepankitkin. Se ei siis ainoastaan lainaa rahaa, vaan myös luo lainaamansa rahan. Maailmanpankki toimii hieman toisin, eikä se itse luo rahaa, vaan se laatii obligaatioita. Näitä obligaatioita vastaan pankit luovat uutta rahaa. Tämä raha toimitetaan Maailmanpankkiin, joka toimittaa sen kehitysmaahan ja rahanluonnin tuoma velka merkitään tämän kehitysmaan kannettavaksi. Toisin sanoen ”lainaamalla” rahaa kehitysmaille teollisuusmaat saavat uusia markkinoita vientituotteilleen, piristysruiskeen omalle taloudelleen, niiden rahakanta kasvaa ja ne voivat siirtää velan taakan toisten maiden kannettavaksi. Eli totuus kehitysmaiden velasta on, että kantaessaan velkansa taakkaa maailman köyhät maat toimivat osana rikkaiden maiden rahakantaa.

Useat tutkijat ovat päätyneet syyttämään velkaongelmasta Maailmanpankkia ja IMF:ää ja etenkin niiden lainoihin liittyviä ehtoja. Ne ovat asettaneet lainoille vaatimuksia, jotka estävät kehitysmaiden keskinäisen yhteistyön, jolloin yhden kehitysmaan velka olisi suoraan helpottanut toisen kehitysmaan velkaa. Sen sijaan lainoille on asetettu ehdoksi, että lainatuilla rahoilla tulee ostaa erilaisten kehitysprojektien tarvitsemia tuotteita ja palveluja teollisuusmaista. Näin kehitysmaiden lainaamat rahat siirtyivät suoraan teollisuusmaihin. Teollisuusmaita onkin syytetty siitä, että maksaessaan rahoitusosuuksiaan Maailmanpankille ja IMF:lle ne itse asiassa maksavat vain yhden mutkan kautta vientitukea omalle teollisuudelleen.

Maailmanpankki ja IMF ovat vuosien varrella kiristäneet lainojen ehtoja. Ensin vaadittiin tullimaksujen alentamista ja kan-

santalouksien avaamista ulkomaisille tuotteille vapaakauppaideologian mukaisesti. Seurauksena rikkaiden maiden teollisuuden massatuotteet valtasivat nopeasti monien kehitysmaiden markkinat. Seuraavaksi otettiin käyttöön rakennesopeutusohjelmat. Nämä ohjelmat vaativat uusien lainojen ehtoina kehitysmaita avaamaan talouksiaan entisestään, poistamaan mm. kaikki rajoitteet ulkomaisen pääoman liikkeille ja toteuttamaan rajuja vapaan markkinatalouden ideologian mukaisia uudistuksia lähes kaikilla taloutensa sektoreilla. Kun nämäkin ohjelmat epäonnistuivat velkaantumisen pysäyttämisessä, alkoivat IMF ja Maailmanpankki seuraavaksi vaatia menojen leikkausta mm. sosiaalihuoltosta, koulutuksesta ja ruoka-apuohjelmista. Leikkauksista saadut rahat käytettiin velanhoitoon ja vientisektorin tukemiseen.

*Michael Rowbotham kirjoittaa kirjassaan
Grip of Death:*

”...kun kaikki tämä tapahtuu niin sanotun ”lainaamisen” kontekstissa, mikään määrä maailman parasta hankehallinnointia ei voi peittää sitä, että tapahtumassa on monumentaalinen vääryys. Tässä vääryydessä on kyse kansainvälisestä kiristyksestä ja orjuuttamisesta; se on aggressiivista vääryyttä, jossa kokonaiset suvereenit kansakunnat ja niiden ihmiset alistetaan ja jonka mittakaava jättää varjoonsa kaikki aiemmat yritykset alistaa toisia kansoja sodankäynnin avulla menneinä vuosisatoina. Tämä vääryys suunnataan maailman haavoittuvimpia ihmisiä kohtaan ja se toteutetaan ’auttamisen’ lipun alla; se on niin syvä, niin totaalinen ja niin häpeällinen vääryys, ettei sille löydy vertaista koko ihmisyyden historiasta.”

Maailmanpankki on myöntänyt, että alle 50 % sen projekteista on ollut onnistuneita. Sen mukaan syy ei kuitenkaan ole ollut projekteissa itsessään tai niissä julkilausutuissa oletuksissa, joille projektit perustuvat, vaan huonossa toteutuksessa.

www.talousdemokratia.fi |
talousdemokratia@talousdemokratia.fi

KEHITYSMAIDEN VELKA

rahajärjestelmän sivulliset uhrin